

3. Landbouw in Polen

Een verre horizon

In Polen kun je op veel plaatsen kilometers ver kijken. Je ziet er alleen uitgestrekte akkers en hier en daar een boerderij. Op een van die boerderijen woont Viktor Radom. Zijn akkers zijn samen groter dan tweehonderd voetbalvelden bij elkaar. Viktor heeft een

grootlandbouwbedrijf.

Jerzy Jelnik woont even verderop. Hij heeft weilanden en akkers. Zijn bedrijf is kleiner dan twintig voetbalvelden. Naast zijn boerderij staan enkele tenten en caravans. Met zijn minicamping verdient Jerzy wat bij.

Groot of klein?

Viktor Radom was een kleine boer toen hij in 1988 de boerderij van zijn vader overnam. 'Ik begon met 10 hectare grond vertelt hij. 'Eén hectare is iets groter dan een flink voetbalveld. Het was een klein bedrijf, want als je minder dan 1-5 hectare grond hebt, ben je een kleine boer.

Elk jaar kocht ik meer grond en nu heb ik meer dan 200 hectare. Dat best veel, want in Polen zijn de meeste bedrijven klein. Maar ik ben nu een grote boer. Met een grootschalig bedrijf. Zo noem je een boerderij met meer dan 200 hectare grond. Op zo'n boerderij worden veel machines gebruikt.'

is

Opeten...

'Ik verbouw vooral tarwe en aardappelen,' vertelt Jerzy. 'Wat wij zelf niet opeten, verkoop ik op de markt in Lodz.' Jerzy verbouwt tarwe en aardappelen. Hij verbouwt ze vooral voor eigen gebruik. Je noemt die gewassen dan voedselgewassen. Kleine boeren in Polen verbouwen voedselgewassen. Alleen wat ze overhouden, verkopen ze. Daarmee verdienen ze te weinig om machines of beter zaaigoed te kopen. Om toch snel en goedkoop te kunnen oogsten, werken ze samen. Ze huren samen machines om te ploegen en te oogsten.

Omdat kleine boeren vooral hun eigen voedsel verbouwen, noem je ze zelfvoorzienend. Hun bedrijf met een klein stukje grond en geen of weinig machines, noem je kleinschalig. Kleine boeren doen nog veel met de hand.

...of verkopen?

Viktor vertelt: 'Nu heb ik veel meer grond en verbouw ik alleen koolzaad en suikerbieten. De oogst verkoop ik aan verschillende fabrieken. Met de winst koop ik grotere machines, beter zaaigoed en nog meer grond natuurlijk!'

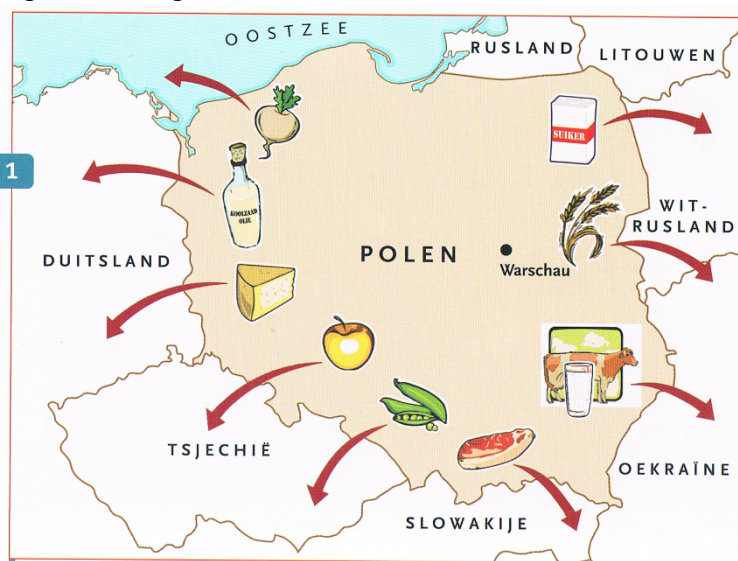

De fabrieken maken van koolzaad plantaardige olie. Van die olie kun je margarine of make-up maken. Viktor verbouwt nu koolzaad en suikerbieten voor de verkoop, de handel. Daarom noem je ze handelsgewassen. Grote boeren verbouwen alleen handelsgewassen.

Onvruchtbare bodem

De bodem in Polen bestaat voor een groot deel uit zand. Zandkorrels liggen los op elkaar. Daar zit vrij veel ruimte tussen. Regenwater stroomt er gemakkelijk tussendoor. Het water neemt van alles mee als het door de bodem naar beneden zakt, ook voedingsstoffen voor planten. Daardoor is de Poolse bodem niet zo vruchtbaar.

Een boer kan deze zandgrond alleen voor akkerbouw gebruiken als hij veel mest van dieren of kunstmest op zijn akkers strooit. Daardoor komen er nieuwe voedingsstoffen in de bovenste laag grond en wordt de grond weer vruchtbaar. Boeren in Polen ploegen en zaaien eind maart. Voor oktober moeten ze de gewassen alweer oogsten. Het groeiseizoen is kort, omdat de winter vaak vroeg begint en lang duurt.

Welke producten voert Polen uit?

Handel met andere landen

Een land als Polen heeft net als jij geld nodig om iets te kunnen kopen. Jij kunt bijvoorbeeld spullen op de rommelmarkt verkopen.

Polen verkoopt producten als suikerbieten; koolzaad of graan aan andere landen. Deze uitvoer of export levert veel geld op. Met dit geld kan Polen weer producten van andere landen kopen.

Dat noem je invoer of import. Maar in plaats van suikerbieten te verkopen, kun je er

ook suiker van maken. Met de verkoop van suiker verdient je meer dan met de verkoop van suikerbieten.

Van klein naar groot

Polen wil zo veel mogelijk producten uitvoeren. Daarom wil de regering graag dat boeren veel handelsgewassen verbouwen. Maar dat is niet zo gemakkelijk, vertelt Viktor: 'Negen van de tien boeren hebben minder dan 15 hectare grond. Dat is niet genoeg om handelsgewassen te verbouwen. Mijn buurman heeft zelfs maar 3 hectare grond. Daar kan hij niet eens van leven. Daarom heeft hij er nog een baan naast.

Alleen de grotere boeren met een goede landbouwopleiding, zoals ik, kunnen boer blijven.' Om de problemen met de kleine boeren op te lossen, wil de regering de landbouw veranderen. Twintig kleine boerderijen moeten samen één groot boerenbedrijf worden. Deze grote boeren kunnen dan handelsgewassen gaan verbouwen. Dit betekent wel dat vijftien van die twintig kleine boeren werkloos worden! Want er is maar voor een paar boeren werk op zo'n groot bedrijf.

Europese steun

De meeste boeren in Polen hebben het niet gemakkelijk. Nu Polen bij de Europese Unie hoort, kunnen de boeren subsidie krijgen. Als een boer te weinig verdient, krijgt hij bijvoorbeeld zo veel geld, dat hij ervan kan leven. Polen heeft heel veel subsidie nodig van de EU. De EU wil dat het beter gaat met de landbouw in Polen en andere Oost-Europese landen.

Daarom helpt ze Polen om de landbouw snel te veranderen. Polen krijgt elk jaar meer dan 5 miljard euro steun Viktor krijgt daar ook een deel van: 'Met het geld dat ik van de EU krijg,

kon ik twee jaar geleden een sterkere tractor kopen. Ook kon ik geld krijgen om meer land te kopen. Ik moest daar wel iets voor terugdoen.'

Landbouw en milieu

Om subsidie te krijgen van de EU, moet Viktor aan een aantal regels houden. Viktor: 'Ik mag niet te veel gif en kunstmest op het land strooien. Anders worden de bodem en het grondwater vervuild. Ik ga ook veel zuiniger om met water. Mijn planten krijgen niet te veel en niet te weinig water.'

Polen heeft van alle EU-landen de grootste milieuproblemen. Boeren gebruikten te veel mest, waardoor de regen zuur werd. En door het verkeerd gebruik van bestrijdingsmiddelen raakten de bodem en het grondwater vervuild. De EU vindt het heel belangrijk dat de nieuwe landen uit Oost-Europa beter voor het milieu zorgen. Ook in Nederland zijn grote milieuproblemen geweest door mest en bestrijdingsmiddelen. Nu gebruikt Polen onze kennis om zijn milieuproblemen te verminderen. Dat is hard nodig.

Piepers poten in Polen

Goedkope grond

'Mooi, hè?' Teus geniet zichtbaar. Hij staat midden op zijn akker in het westen van Polen. Zo ver als je kunt kijken, staan er aardappels in oneindig lange rijen. 'Man, wat een ruimte: 1500 hectare!' Teus ogen schitteren: 'Vier jaar geleden was ik nog aardappelboer in Groningen. Ik had het bedrijf van mijn vader overgenomen. Zestig hectare groot. Maar daarmee verdien je in

te

Nederland te weinig om er goed van kunnen leven. Ik wilde er graag akker bij kopen. Maar in Nederland kost grond zo veel, dat ik het niet kon betalen. Bovendien zijn er zo veel regels waar ik me aan moest houden. Daar werd ik helemaal gek van. Daarom besloot ik over de grens te kijken.

Hier in Polen is de grond veel goedkoper. Er zijn veel minder regels. En ook is het loon van een arbeider veel lager dan in Nederland. Op mijn bedrijf werken 30 Polen. Doordat zij goedkoop zijn, kan ik mijn producten in Europa ook net iets goedkoper verkopen dan een boer in Nederland of Duitsland.'

Alles van de staat

Tussen 1946 en 1990 waren alle landbouwbedrijven in Polen van de staat. Alle boeren moesten op zo'n groot landbouwbedrijf werken. De regering bepaalde wat er verbouwd moest worden. Ook als de boeren vonden dat aardappelen op een bepaalde akker beter groeiden dan tarwe, moesten ze toch tarwe verbouwen. Veel oogsten mislukten daardoor. Voor de boeren maakte dat niets uit. Of een oogst nu goed was of slecht, ze kregen toch ieder jaar hetzelfde lage loon. Daarom deden de boeren ook niet veel moeite om de opbrengsten te verhogen.

Werk en kennis

Doordat de regering vroeger precies bepaalde wat er moest gebeuren, zijn de boeren in Polen niet gewend om zelf een bedrijf goed te leiden. Ook hebben ze geen geld om de verouderde bedrijven op te knappen. Daarom zijn de meeste Polen wel blij met ondernemende boeren uit het buitenland. Teus vertelt verder: 'De 30 arbeiders die ik in dienst heb, zaten eerst werkloos thuis. Nu verdienen ze meer geld

dan ooit. Bovendien leer ik ze hoe ze nieuwe milieuvriendelijke bestrijdingsmiddelen het beste kunnen gebruiken. Teus wijst naar een fabriek in de verte: 'Omdat er in deze buurt zo veel aardappelboeren zitten, heeft een Nederlandse patatfabrikant besloten hier een fabriek te openen. Daar kan ik een groot deel van mijn oogst kwijt. En voor de Polen betekent de fabriek: werk!'

Aanpassen!

In Polen wonen meer Nederlandse boeren. Niet met iedere Nederlandse boer gaat het in Polen zo goed als met Teus. 'Je moet natuurlijk wel kunnen organiseren,' vertelt Teus. 'Het leren van de Poolse taal is erg lastig. Daarnaast moet je het land en het klimaat leren kennen. Mijn Poolse arbeiders hadden mij aangeraden de aardappels niet eerder dan half april te poten. Doordat ik naar ze geluisterd heb, had ik dat jaar een prima oogst. Mijn Nederlandse collega die enkele kilometers verderop woont, had ze te vroeg gepoot. Hij kon zijn oogst weggooien.'

Bioboeren in Nederland

Biologische landbouw

De meeste mensen vinden hun gezondheid erg belangrijk. Sommigen kopen daarom biologische producten: groenten, vlees, zuivel en fruit. Biologische producten worden op een natuurlijke manier gemaakt. Een biologische boer gebruikt geen kunstmest, maar natuurlijke mest. Dat is mest van dieren. Hij gebruikt ook geen bestrijdingsmiddelen waar gif in zit. Als hij gif zou gebruiken, zou dat in de bodem terecht komen. Ook zou er wat gif op de groenten of het fruit kunnen blijven zitten. De koeien en varkens van een biologische boer lopen buiten en krijgen

biologisch veevoer. Aan de producten van een biologische boer worden geen kunstmatige stoffen toegevoegd. Dat betekent dat de fabriek die van biologische melk yoghurt of kaas maakt, er geen kleur-, geur- of smaakstoffen aan toevoegt.

EKO-keurmerk

Een boer mag zijn producten niet zomaar biologisch noemen. Daar zijn regels voor. Die zijn gemaakt door de Europese Unie. Een biologisch product moet op een bepaalde manier gemaakt worden. Dat wordt streng gecontroleerd door de stichting Skal.

Medewerkers van Skal controleren of biologische producten wel echt op een natuurlijke manier zijn gemaakt. Ze kijken ook rond op biologische boerderijen. Werkt de boer milieu- en diervriendelijk? Gebruikt hij echt geen kunstmest of gif? Als de boer echt biologisch werkt, geeft Skal aan de boer een diploma. Alle producten van die boerderij krijgen dan het EKO-keurmerk.

De Groene Winkel is een bekende supermarkt voor biologische producten. Voor biologisch vlees kun je in grotere steden terecht bij De Groene Weg. Ook gewone supermarkten verkopen steeds meer biologische producten/

Portemonnee of milieu?

Van alle vlees, melk, kaas, aardappelen, groenten en fruit die in Nederland worden verkocht, is maar een heel klein deel biologisch. Veel mensen vinden biologische producten te duur of kennen ze niet. Dat ze vaak wat duurder zijn dan niet-biologische producten, komt doordat een biologische boer anders werkt.

Hij spuit het onkruid op zijn akkers niet dood met gif, maar haalt het weg met de hand. Dat kost veel meer tijd. En omdat hij geen kunstmest gebruikt, is zijn oogst vaak wat kleiner. De Nederlandse regering is blij met de manier waarop biologische boeren werken. Ze wil dat nog meer mensen biologische producten gaan kopen.

Om die producten goedkoper te maken, geeft de regering subsidie aan biologische boeren. Ook geeft de regering die boeren steun, omdat hun manier van werken beter is voor het milieu. De regering wil dat er meer biologische boeren komen. En dat kan alleen als meer mensen biologische producten kopen.

Bloemen en drinkwater

Ook drinkwaterbedrijven zijn blij met biologische boeren. Door hun manier van werken wordt het grondwater niet vervuild. Het is moeilijk en ook duur om van vervuild grondwater schoon drinkwater te maken. ' Biologische landbouw is ook beter voor de natuur. Op weilanden van biologische boeren groeien veel meer wilde planten. En daardoor leven er ook meer dieren, zoals vlinders en vogels.